

კრედიტის დაფარვის უზრუნველყოფა – ამ მუხლში ხდება აღნიშვნა ბანკსა და მსესხებელს შორის დადებული საგირავნო ხელშეკრულებისა ან სხვა სავალო ვალდებულებისა, რომელიც წარმოადგენს კრედიტის დაფარვის უზრუნველყოფისა და მისი დაფარვის მეორად წყაროს.

მხარეთა პასუხისმგებლობა და საჯარიმო სანქციები გულისხმობს ხელმომწერი მხარეების პასუხისმგებლობას და შესაძლო საჯარიმო სანქციებს მათი შეუსრულებლობის შემთხვევაში.

დავების განხილვის წესში აღწერილია მხარეებს შორის შესაძლო დავების ან შეუთანხმებლობისას შემთხვევაში მათი გადაჭრის გზები მოქმედი კანონმდებლობის ფარგლებში.

მხარეთა რეკვიზიტები – ამ მუხლში მოცემულია მხარეთა იურიდიული სტატუსი და დასახელება, ანგარიშების ნომრები, იურიდიული მისამართები, ხელშეკრულების ხელმომწერი თანამდებობის პირები და ბეჭდის ადგილი.

საკრედიტო ხელშეკრულების საბოლოო ვარიანტის ვიზირება წარმოებს ორივე მხარის იურისტების მიერ და ხდება ხელმოწერა, ერთი მხრივ, კომერციული ბანკის ხელმძღვანელის, მეორე მხრივ კი – მსესხებლის მიერ.

15.4. კრედიტის დაფარვა და საკრედიტო ხელშეკრულების პირობების შესრულების მონიტორინგი

კრედიტის დაფარვა ხორციელდება ან ერთიანი თანხით, ერთდროულად კრედიტის ვადის დადგომისას, ან გარკვეული პერიოდულობით კრედიტის მთელი ვადის განმავლობაში, წინასწარ შეთანხმებული დაფარვის გრაფიკის შესაბამისად. კრედიტის დაფარვების გრაფიკი გათვალისწინებულია საკრედიტო ხელშეკრულებით. რა თქმა უნდა, შესაძლებელია კრედიტი დაფარულ იქნეს ვადაზე ადრე მთლიანად ან ნაწილობრივ. ვადაზე ადრე დაფარვის შემთხვევაში შეიძლება საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული იყოს ჯარიმის გადახდა.

კრედიტის დაფარვა შეიძლება მოხდეს მსესხებლის ანგარიშიდან ჩამონერის ან სალაროში ნაღდი ფულის შემოტანის გზით, შესაძლებელია ასევე სხვა ბანკიდან მოხდეს სახსრების გადმორიცხვა კრედიტის დასაფარავად. კრედიტის დაფარვისას, პირველ რიგში, იფარება ვადაგადაცილებული დავალიანება (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), შემდეგ – იმ პერიოდისათვის არსებული პროცენტის თანხა და ბოლოს – დარჩენილი თანხით ხდება კრედიტის ძირითადი თანხის დავალიანების შემცირება.

თუმცა, სესხის დაფარვამდე, როგორც ბანკს, ისე სესხის გაცემაზე პასუხისმგებელ საკრედიტო ოფიცერს უნევს მეტად საპასუხისმგებლო და ხშირად მრავალწლიანი მონიტორინგის მუშაობის ჩატარება თითოეულ სესხზე. საკრედიტო ოფიცრის საქმიანობა და პასუხისმგებლობა არ მთავრდება კრედიტის დამტკიცებით. პირიქით, კრედიტის გაცემის შემდეგ იგი რეგულარულად უნდა ადევნებდეს თვალყურს საკრედიტო ხელშეკრულების შესრულების მიმდინარეობას კონკრეტული სესხების ქრილში.

საკრედიტო ხელშეკრულების პირობების შესრულების მონიტორინგი, ფაქტობრივად, კრედიტის გაცემისთანავე იწყება. კომერციული ბანკის მიერ კრედიტის დაფარვის კონტროლი ხორციელდება საკრედიტო პროცესის რეალიზაციის ყველა სტადიაზე. გაცემული კრედიტის მონიტორინგის დროს განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა შემდეგ მიმართულებებს:

- გაცემული კრედიტის მიზნობრიობის კონტროლი;
- ძირითადი თანხისა და პროცენტის დაფარვის გრაფიკის შესრულება;
- პერიოდული ფინანსური ინფორმაციის წარმოდგენა;
- კრედიტის უზრუნველყოფის არსებული მდგომარეობა.

გაცემული კრედიტის მონიტორინგი განსაკუთრებით აქტუალურია, როცა კრედიტი გაიცემა ნაწილ-ნაწილ პროექტის რეალიზაციის სხვადასხვა ეტაპის დასაფინანსებლად და ასევე გრძელვადიანი დაკრედიტებისას.

მონიტორინგის დროს გაცემული კრედიტის პრობლემურობის პირველი იდენტიფიკატორი არის კრედიტის არამიზნობრივი (სრული ან ნაწილობრივი) გამოყენება. კომერციული ბანკი კრედიტს გასცემს გარკვეული მიზნით და მისი გადანყვებილება კრედიტის გაცემისას სწორედ კონკრეტული კომერციული ოპერაციის ან პროექტის დაფინანსებას ემსახურება. მსესხებლის მხრიდან დაფარვის გრაფიკის შეუსრულებლობის (ძირითადი თანხის ნაწილი ან პროცენტი) პირველი ფაქტები არის პრობლემურობის გარკვეული სიგნალი კომერციული ბანკისათვის, ხოლო თუ ასეთი შემთხვევები სისტემატური ხდება, აუცილებელია ბანკის მხრიდან დროულად რეაგირება.

იურიდიული პირების დაკრედიტებისას, როგორც წესი, მსესხებელი ვალდებული ხდება გარკვეული პერიოდულობით წარმოადგინოს ბანკში ფინანსური ინფორმაცია, რათა ბანკს საშუალება ჰქონდეს, თვალყური ადევნოს მსესხებლის ფინანსური მაჩვენებლებისა და კრედიტუნარიანობის მდგომარეობასა და მათ დინამიკას. ამ თვალსაზრისით, კომერციულ ბანკში ყურადღება უნდა ეთმობოდეს აღნიშნული ინფორმაციის დროულობასა და სისრულეს. ასევე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება კრედიტის უზრუნველყოფის აღნიშნულ მდგომარეობასა და მისი საბაზრო ღირებულების მონიტორინგს.

საკრედიტო პროცესის მხოლოდ ქმედით და კვალიფიციურ კონტროლს ძალუძს, უზრუნველყოს კომერციული ბანკის საკრედიტო ოპერაციების საიმედოობა და მომგებიანობა. შეიძლება ჩამოვყალიბოთ ორი წესი, რომელთა დაცვა აუცილებელია ნებისმიერი კომერციული ბანკის წარმატებული საკრედიტო საქმიანობისათვის:

- ყველა კომერციულ ბანკს უნდა ჰქონდეს გაცემული კრედიტების მონიტორინგის საკუთარი მოქნილი და ქმედითი სისტემა;
- საკრედიტო კონტროლს უნდა ახორციელებდნენ კომერციული ბანკის ყველაზე მაღალკვალიფიციური და გამოცდილი თანამშრომლები.

საკრედიტო ხელშეკრულების პირობების ეფექტიანი კონტროლის განხორციელებისათვის აუცილებელია ე. წ. „საკრედიტო საქმის“ („საკრედიტო დოსიე“) ფორმირება და წარმოება თითოეული კრედიტისა და მსესხებლის წრილში. „საკრედიტო საქმეში“ იკონძება ყველა დოკუმენტი, რომლებიც დაკავშირებულია კონკრეტულ საკრედიტო ოპერაციასთან. ბანკის თანამშრომელი „საკრედიტო საქმის“ საფუძველზე ადგენს მსესხებლის მიერ შესასრულებელი ვალდებულებების განრიგს ვადების მიხედვით – კრედიტის ძირითადი თანხისა და პროცენტის დაფარვა, ანგარიშგებების წარმოდგენა და ამ განრიგის საფუძველზე ახდენს კრედიტის დაფარვის მონიტორინგს მსესხებლის მხრიდან ვალ-

დებულებების სრულად შესრულებამდე. „საკრედიტო საქმე“ ასევე წარმოადგენს ბანკის ნებისმიერი მაკონტროლებელი ორგანოს (შიდა აუდიტი, გარე აუდიტი, ცენტრალური ბანკი, საგადასახადო სამსახური) საკრედიტო საქმიანობის შემოწმების ობიექტს.

საკრედიტო პროცესის კონტროლის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ეტაპს წარმოადგენს ასევე კონკრეტული კრედიტის მონიტორინგის შედეგების მოხსენება კომერციული ბანკის შესაბამისი უფლებამოსილი ორგანოს სხდომებზე (საკრედიტო კომიტეტები). აღნიშნულ სხდომებზე ხდება მონიტორინგის შედეგების შეფასება და აუცილებლობის შემთხვევაში – შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღება.

საკრედიტო პროცესის მონიტორინგის მთავარ მიზანს და პასუხისმგებელი თანამშრომლის პროფესიულ მოვალეობას წარმოადგენს კრედიტის დაფარვის სხვადასხვა ეტაპზე მსესხებლის ფინანსური პრობლემების „ვირუსის“ რაც შეიძლება დროული გამოვლენა, რეკომენდაციების შემუშავება და შესაბამისი ქმედებების განხორციელება ბანკის ინტერესების გათვალისწინებით. თავისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, საკრედიტო ოპერაციების მონიტორინგის განხორციელების წესი განერილია კომერციული ბანკის შესაბამის ინსტრუქციებსა და პროცედურებში, სადაც უნდა არსებობდეს მეთოდისა და საკრედიტო დავალიანების დაფარვასთან დაკავშირებით პრობლემების დროული დიაგნოსტიკისათვის.

უმრავლეს შემთხვევაში მსესხებელი კრედიტის დაფარვასთან დაკავშირებული ვადაგადაცილებული დავალიანების გაჩენამდე, თავდაპირველად, განიცადის სიძნელეებს ფულადი სახსრების შემოდინების კუთხით. იზრდება მატერიალურ-სასაქონლო მარაგების დონე, ნელდება დებიტორული დავალიანებების დაფარვა. ეს გარემოებები უნდა იყოს სიგნალი კვალიფიციური საკრედიტო ოფიცრისათვის, რომ მსესხებელს დაეწყო პრობლემები თავის საქმიანობაში და, შესაბამისად, ბანკსაც აღნიშეულ კრედიტთან დაკავშირებით.

საკრედიტო ოფიცრის მიერ კრედიტის მონიტორინგი ხორციელდება როგორც დისტანციურად, მსესხებლის ანგარიშებისა და მოწოდებული ინფორმაციის გაანალიზებით, ასევე ადგილზე პერიოდული გასვლებით. მსესხებლის მხრიდან საკრედიტო ხელშეკრულების მიხედვით საკუთარ თავზე აღებული ვალდებულებების არასათანადოდ ან არადროულად შესრულება შეიძლება გახდეს ბანკის მხრიდან ჯარიმებისა და საურავების დარიცხვის, ხოლო მათი სისტემატურობის დროს ან მნიშვნელოვანი მასშტაბებისას – დამატებითი უზრუნველყოფის ან კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვის მოთხოვნის საფუძველი.

ზოგადად, გაცემული კრედიტების კონტროლის სისტემა კომერციული ბანკისათვის ემსახურება შემდეგ მიზნებს:

- პრობლემური კრედიტების გამოვლენა და შესაბამისი რეაგირება მათ დასაფარავად;
- მთლიანად საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურისა და ხარისხის ანალიზი;
- არსებული საკრედიტო პორტფელის რისკის ანალიზი და აუცილებლობის შემთხვევაში ცვლილებების შეტანა კრედიტების გაცემის პროცედურებში;
- კრედიტების ბაზრის კვლევა და, აუცილებლობის შემთხვევაში, შესაბამისი ცვლილებების შეტანა ბანკის საკრედიტო პოლიტიკასა და სტრატეგიაში.

საკრედიტო რეგულაციის მიზნით, როგორც უცხოურ ქვეყნებში, ისე საქართველოშიც, ცენტრალური ბანკები ზღუდავენ ერთ მსესხებელზე ან მსესხებელთა ჯგუფზე გასაცემი კრედიტის მაქსიმალურ ოდენობას, რაც საშუალებას იძლევა, თავიდან იქნეს აცილებული კრედიტების ზედმეტი კონცენტრაცია და შემცირდეს საკრედიტო რისკი.

15.5. პრობლემურ კრედიტებთან მუშაობა

პრობლემურს უწოდებენ ისეთ კრედიტებს, რომლებიც არ იფარება სრულად და საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადაში, ან მოხდა კრედიტის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი შემცირება სხვადასხვა მიზეზით.

როგორც ქრონიკული დაავადება, კრედიტის „გაფუჭება“, მსესხებლის პრობლემურობა ერთ დღეში არ წარმოიშობა, ეს ხანგრძლივი პროცესია და თანდათანობით ვითარდება. საკრედიტო ოფიცერი უნდა იყოს პირველი, ვინც შეამჩნევს დაავადების სიმპტომებს. მისი პროფესიონალიზმი სწორედ ისაა, რომ ეს, რაც შეიძლება ადრეულ სტადიაზე აღმოაჩინოს, სანამ ბანკს კიდევ აქვს ბერკეტები მდგომარეობის გამოსასწორებლად.

მნიშვნელოვანია, რომ კომერციული ბანკის საკრედიტო პოლიტიკაში მკაფიოდ იყოს განერილი განსახორციელებელ ღონისძიებათა კომპლექსი კრედიტის გაპრობლემების დროულად აღმოსაჩენად და ასეთის არსებობის შემთხვევაში. როგორია პრობლემური კრედიტის სტანდარტული და ყველაზე გავრცელებული ნიშან-თვისებები? ისინი შეიძლება დავყოთ ორ, ფინანსურ და არაფინანსურ ჯგუფად:

1) კრედიტის პრობლემურობის არაფინანსური ნიშნები:

- რადიკალური და ხშირი ცვლილებები კომპანიის აქციონერთა და მენეჯმენტის შემადგენლობაში;
- იურიდიული მისამართისა და ტელეფონების ხშირი ცვლილება;
- მკვეთრი ცვლილებები მსესხებლის საქმიანობაში, რაც გამოიხატება ახალ ბაზრებზე გადანაცვლებით;
- მსესხებლის მხრიდან ამორტიზაციის დარიცხვის, რეზერვების შექმნის, მატერიალურ-სასაქონლო მარაგების შეფასების, მოგების გაანგარიშების მეთოდების მოულოდნელი ცვლილება;
- მსესხებლის მხრიდან ფინანსური და სხვა ინფორმაციის მატარებელი ანგარიშგებების მონოდების შეფერხება, განსაკუთრებით, თუკი მსესხებელს მათი მონოდების ვალდებულება აკისრია;
- მსესხებლის მხრიდან ბანკთან კონტაქტისა და ანგარიშგებების ინფორმაციაზე განმარტებებისაგან თავის არიდება;
- იმ ბაზრის ნეგატიური ტენდენციები, რომელშიც საქმიანობს მსესხებელი.

1) კრედიტის პრობლემურობის ფინანსური (ეკონომიკური) ნიშნები:

- კრედიტის არამიზნობრივი გამოყენება;
- გაუარესებული ფინანსური მაჩვენებლები;
- მესამე პირებისაგან (პარტნიორები, სხვა ბანკები) მსესხებლის შესახებ ნეგატიური ინფორმაციის მიღება;